

הורות בבית ובחוץ: חויית ההורות של הורים המתנדבים בסיירות הורים בישראל

אורי גדס־אילני, אהרן יורק וחייה פאסיק

תקציר

סיירות הורים בישראל החלו לפעול בשנת 2002 ופועלות כיום בכמאה יישובים. הסיירות מגיעות למוקדי הבילוי של בני הנוער בעיקר בסופי שבוע ובשעות הלילה. רובן המכריע של הסיירות עוסק בצמצום התנהגויות סיכון ושיפור תחושת הביטחון האישי בקרב התושבים ובני הנוער. רוב ההורים המתנדבים בסיירות הורים הם הורים למתבגרים בעצמם, והמפגש בינם לבין בני הנוער שאינם ילדיהם מעניק להם הזדמנות נדירה ומיוחדת להתבונן על ההורות שלהם לילדיהם המתבגרים. מטרת המחקר היא לבחון את חויית ההתנדבות בסיירת הורים, את חויית ההורות של ההורים המתנדבים ואת האינטראקציה בין שני אלה. במחקר איכותני זה התקיימו 12 ראיונות מובנים למחצה עם שש אימהות ושישה אבות משש סיירות הורים ברחבי הארץ, כולם הורים למתבגרים בני 12-18, ולכולם ותק של שנה עד 14 שנה בסיירת הורים ביישוב שהם מתגוררים בו.

מתוך ניתוח הראיונות עם המתנדבים עולה שהמתנדבים מיישמים שלושה דפוסי הורות בבית: הורות נוקשה, הורות מקשיבה והורות יוזמת, ואילו בסיורים הם מיישמים שלושה דפוסי התנדבות – התנדבות מצילה, התנדבות מקשיבה והתנדבות נוכחת. עוד נראה שיש אינטראקציה בין שתי הזירות, בבית ובחוץ. המפגש של ההורים עם בני הנוער בסיורים מזמן להורים סוג של מראה להורות שלהם בבית. על פי דיווחי ההורים, הורות זו מושפעת במידת־מה מהתנדבותם בסיירת, למשל בכל הנוגע לקשר בינם לבין ילדיהם ולהחלטות שהם מקבלים בעניין תרבות הבילוי של בני הנוער. ממצאי המחקר שופכים אור על הקשר בין הורים לבני נוער על רקע התרומה לקהילה במסגרת ההתנדבות בסיירת ההורים.

מילות מפתח: סיירות הורים, התנדבות, חויית ההורות, סגנונות הורות

ד"ר אורי גדס־אילני - בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת אריאל בשומרון;

origadas@gmail.com

ד"ר אהרן יורק - בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת אריאל בשומרון;

yorkal@biu.013.net.il

ד"ר חיה פאסיק - בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת אריאל בשומרון;

chayapossick@gmail.com

מבוא

סיירות הורים בישראל מגיעות למוקדי הבילוי וההתקהלות של בני נוער, בעיקר בסופי שבוע ובשעות הלילה. פעילות סיירת הורים נועדה לצמצם התנהגויות סיכון; לאתר בני נוער בסיכון ולהפנות אותם לגורמי טיפול; לסייע לרשויות אכיפת החוק במידת הצורך; ולשפר את תחושת הביטחון האישי בקרב התושבים ובני הנוער (גדס־אילני, 2020; גדס־אילני ואחרים, 2016). יש הבדל בין סיירות שהמרכיב העיקרי בעבודה שלהן מול בני הנוער הוא החתירה לדיאלוג משמעותי, לעומת סיירות שהעבודה שלהן מתאפיינת בשמירה על הסדר הציבורי, בדומה למשמר האזרחי. כמו כן, יש הבדל בין סיירות הפועלות בערים הגדולות, שיש בהן ריכוז גדול של בני נוער במתחמי בילוי ופנאי, לבין סיירות ביישובים קהילתיים, שהסיוור בהן מתרכז בעיקר במפגש עם בני נוער מהיישוב. פעילות סיירות ההורים בישראל החלה בשנת 2002, עם הקמתה של הסיירת הראשונה בעיר אילת. בשנת 2009 הוקמה מנהלת במשרד לביטחון הפנים, והיא ריכזה את כל הסיירות שקמו תחת קורת גג אחת (וולבוויץ ורוזנר, 2012). כיום אין אומדן מדויק להיקף הפעילות של הסיירות בישראל, אך על פי האתר של הרשות לביטחון קהילתי יש כמאה סיירות פעילות, הן בערים הגדולות והן ביישובים קהילתיים.

בדרך כלל המתנדבים בסיירות הורים הם עצמם הורים לילדים במגוון גילים. המפגש עם המתבגרים בזמן הסיוור נותן למתנדבים הזדמנות להתכונן על ההורות שלהם בכלל ועל הילדים המתבגרים שלהם בפרט. מטרת המחקר הנוכחי היא לבחון את המפגש בין חוויית ההתנדבות בסיירת הורים לחוויית ההורות בבית. במחקר איכותני זה התקיימו 12 ראיונות עומק מובנים למחצה עם מתנדבים בסיירות הורים מרחבי הארץ, כולם הורים למתבגרים בני 12-18. ממצאי המחקר יכולים לשמש בסיס להבנה עמוקה של התהליכים האישיים והמשפחתיים שעוברים על המתנדבים בסיירת, בעיקר בכל הקשור להורות למתבגרים, וכן לתרום לבניית בסיס תיאורטי לזיהוי דפוסי הורות למתבגרים בעידן הנוכחי.

סקירת ספרות

הורים מתנדבים

השפעת ההתנדבות באופן כללי על משפחות המתנדבים נחקרה מכל מיני כיוונים. כך למשל נחקרה ההשפעה של ההתנדבות על התא המשפחתי הן בהקשר של יחסים בין המתנדבים לבין בני הזוג, והן בהקשר של התנהלות התא המשפחתי. ממצאי מחקרים בקרב מתנדבים

בשירותי חירום מראים שההתנדבות עשויה ליצור מתחים בין בני הזוג וקונפליקטים בין ההתנדבות לבין משפחתו של המתנדב (Cowlshaw, 2007; Cowlshaw et al., 2010). גם פרקס וקונסני (Perks & Konecny, 2015) מצאו שיש קשר חיובי בין ההתנדבות של ההורים להתנדבות של ילדיהם, הן במהלך גיל ההתבגרות והן במהלך חייהם הבוגרים. בהקשר של השפעת ההתנדבות על הקשרים בתוך המשפחה, ובייחוד על הקשרים בין הורים לילדיהם, יש מעט מאוד מחקרים. נמצא שהתנדבות של ההורים והתנדבות משפחתית מחזקות את היחסים בין בני המשפחה, משפרות כישורים של תקשורת בין-אישית ועוזרות לפרטים במשפחה להתמודד עם משברי חיים (Lewton & Nievar, 2012). כמו כן, נמצא שהתנדבות - הן של ההורים לבדם והן של הורים וילדים יחד - מחזקת את מערכת הערכים המשפחתית ומחזקת את הקשרים עם חברי המשפחה המורחבת, נוסף על חיזוק הקשרים בין חברי המשפחה הגרעינית. עם זאת, נמצא שבהתנדבות משפחתית ככלל ובהתנדבות של ההורים בפרט יש גם חסרונות, לדוגמה: לעיתים ההורים נעדרים מהבית בשעות הלילה המאוחרות או בשעות הבוקר המוקדמות, ולעיתים נוסף עומס לחיים ומתח בין ההורים לילדים על רקע ההתנדבות המשותפת (Littlepage et al., 2003).

התנדבות בסיירת הורים

המחקר בנושא סיירות הורים בישראל מועט, אף שסיירות הורים פועלות בישראל מזה שני עשורים. גם ברחבי העולם המערבי יש סיירות אזרחיות הפועלות במתכונת דומה לזו של הסיירות בישראל, אך גם שם המחקר יחסית מועט, והוא עוסק בעיקר במאפייני הסיירות ובתוצרי העבודה שלהן (Bennett et al., 2008; Martin, 2010). גאבה ועמיתיו (2013) עמדו על קווי הדמיון והשוני בין סיירות הורים בישראל לסיירות הורים במדינות המערב. בין היתר נמצא שישנם קווי דמיון בכל הנוגע להגברת מעורבות מבוגרים בחיי מתבגרים, לאופי הפעילות של סיורים ליליים במוקדי הבילוי והפנאי, ולקיום הכשרות מקצועיות להורים המתנדבים. קווי השוני המהותיים נוגעים בעיקר ליעדים ולמטרות של הסיירת - בחז"ל מתמקדים במניעת פשיעה בקרב בני הנוער, ואילו בישראל עוסקים יותר בצמצום התנהגויות סיכון של הנוער.

כדורי (2013) בחן את מאפייני המתנדבים בסיירות ההורים בישראל ומצא שהיה ייצוג שווה לגברים ולנשים, כמחציתם היו בני 41-50, 83.5% מהם היו נשואים, ומחציתם היו אקדמאים. עוד נמצא ש-72% מהמתנדבים הגיעו לסיור לפחות פעם בחודש, 79% חשו שההתנדבות בסיירת ענתה על הציפיות שלהם, וכמעט 95% ענו שימליצו למכרים להתנדב בסיירת. במחקר אחר (גדס־אילני ואחרים, 2016) נמצא שהמתנדבים בסיירות חשו שהסיירת

משיגה את שתי מטרותיה העיקריות: להגביר את מעורבות המבוגרים בתרבות הפנאי של בני הנוער כדי למנוע תופעות שליליות הקשורות בעיקר בהתנהגויות סיכון והפרעה לסדר הציבורי, ולהפנות בני נוער לגורמי טיפול במקרים שבני הנוער חשים צורך בכך על רקע בעיות או קשיים בלימודים, בעיות חברתיות, שימוש בחומרים ממכרים וכדומה. עוד נמצא שהמתנדבים חשו שנדרש לחזק את הקשר בין סיירות ההורים לגורמי טיפול בקהילה, וכן את הקשר האישי בין המתנדבים למנהלי הסיירות.

הורות למתבגרים

גיל ההתבגרות מתחיל בתחילת העשור השני לחייו של אדם, עם תחילת ההתבגרות המינית והשינויים הגופניים, ומסתיים בממוצע באמצע העשור השלישי לחייו, לאחר סיום תהליך הגדילה הגופנית וגיבוש הזהות האישית. שלב התפתחותי זה מביא לשינויים משמעותיים גם במשפחותיהם של המתבגרים, לרבות התגברות מתח ביחסים בין המתבגרים להוריהם (Branje, 2018; McGoldrick et al., 2016), מתח הנובע בעיקרו מבדיקת הגבולות של ההורים מתוך ניסיון המתבגרים לבנות את זהותם הנפרדת (Santrock, 2019; Sugimura et al., 2018). כחלק מתהליך זה יש נטייה להתנסות בהתנהגויות סיכון כמו שתיית אלכוהול, שימוש בסמים וגלישה לא מבוקרת ברשתות חברתיות, ובחלק מהמקרים אף מעורבות בהתנהגות עבריינית (Beardslee et al., 2018; Biolcati et al., 2018). נוכח ההתייחסות לגיל ההתבגרות כתקופת מעבר משמעותית לא רק עבור המתבגר אלא גם עבור הוריו (Branje, 2018; McGoldrick et al., 2016), התרבו המחקרים שבחנו את היחסים בין הורים למתבגרים. באומרינד (Baumrind, 1971) נחשבת לאחת מחלוצות המחקר בתחום, בעיקר לאור מחקרה בנושא סמכות הורית. היא פיתחה טיפולוגיה של שלושה סגנונות הורות: הורות סמכותנית/רודנית (authoritarian), הורות מאפשרת/מתירנית (permissive), והורות סמכותית (authoritative). הסגנון הסמכותי הוכח במחקרים כאופטימלי גם במישור התפתחות המתבגר וגם במישור יחסי הורים-מתבגרים (Rose et al., 2018; Smetana, 2017).

המאה ה-21 הביאה איתה שינויים מהותיים בהורות למתבגרים על רקע השינויים במבנה המשפחה, הטכנולוגיה המתקדמת והאידיאולוגיות החדשות בנוגע להורות. מחקרים בתחום ההורות מעידים שסגנונות ההורות עוברים שינוי מהורות סמכותנית, המאופיינת במשמעת נוקשה ואף ענישה גופנית, להורות סמכותית, המאופיינת בהקשבה, מתן חום ואהבה לילדים, לצד ניסיון לכוון ולהציב גבולות, והיא מאופיינת בעיקר במדיניות המערב המתועשות ובמשפחות ממעמד בינוני ומעלה (Ulferts, 2020). למרות השינויים שנצפים

בהורות בעידן הפוסט־מודרני, נראה שהורים רבים חווים כיום חוסר הצלחה ביישום סגנון ההורות הסמכותי. לאור זאת תבע עומר (2008) את המושג "הסמכות החדשה", אשר לפיו האתגר של ההורים בעידן הפוסט־מודרני הוא להחזיר לעצמם את הקול ההורי, את הנוכחות ההורית שאבדה להם לאורך השנים ואת היכולת לשלב בין שליטה ופיקוח על הילדים לבין מידה של ליברליות ומתן חופש.

מחקרים מעידים שהתקופה הנוכחית, המאופיינת בריבוי אתגרים עבור ההורים, הן על רקע מגוון רחב של התנהגויות סיכון שאליהן נחשפים בני נוער והן על רקע השימוש במרשתת, עשויה לנטוע בהורים חוסר ביטחון ובלבול באשר למבנה המשפחה ולתפקידם של ההורים אל מול ילדיהם המתבגרים (Torres et al., 2021). בעקבות אתגרים אלו, הורים רבים מיישמים סגנונות הורות אשר מכונים באופן כללי "הורות אינטנסיבית", למשל "הורות הליקופטר" (Garst & Gagnon, 2015), המאופיינת בהגנת יתר על הילדים ובנטייה של ההורים לפתור לילדיהם בעיות מתוך רצון למנוע מהם להיתקל במכשולים; "הורות יתר" (Locke et al., 2012), המאופיינת בהקפדה של ההורים על שיח מתמיד עם ילדיהם, קיום פעילויות לימודיות עבורם בשעות הפנאי ומעורבות גבוהה של ההורים בבית הספר; וסגנון "אימא נמרה" (Chua, 2011), המאופיין בעשייה נמרצת של ההורים למען הגעת ילדיהם למצוינות, בעיקר בכל הקשור להישגים לימודיים. כמו כן, בעקבות שינויים טכנולוגיים וכחלק מסגנון ההורות האינטנסיבית, הורים רבים עסוקים בפיקוח על הרגלי השימוש של ילדיהם במרשתת, ולצורך כך נעזרים לא פעם ביישומים מקוונים (Burns & Gottschalk, 2019). לצד ההורות האינטנסיבית, ניתן לציין גם את סגנון ההורות הפרו־אקטיבית של הורים כלפי ילדיהם המתבגרים. ישנם שלושה אופנים של הורות פרו־אקטיבית (Padilla-Walker & Nelson, 2012; Padilla-Walker & Son, 2019): הכנה מראש (pre-arming), עטיפה או מניעת חשיפה (cocooning), ואפשרויות חשיפה בסגנון "זריקה למים" (deference).

מסקירת הספרות עולה שנושא ההורות ונושא ההתנדבות נחקרו על פי רוב כשתי קטגוריות נפרדות, והספרות בנושא השפעת ההתנדבות על ההורות בכלל ועל הורות למתבגרים בפרט מועטה מאוד. במחקר הנוכחי נבחן את האינטראקציה בין שני תחומי ידע אלו, ובתוך כך ייבחנו דפוסי הקשר שבאים לידי ביטוי במפגשים של ההורים המתנדבים עם המתבגרים במהלך הסיוורים של סיירות הורים, ומתוך בחינת סגנונות ההורות של ההורים המתנדבים אל מול ילדיהם בבית.

שאלות המחקר

1. מהם דפוסי הקשר שמיישמים ההורים אל מול המתבגרים במהלך הסיורים (בחוץ), ומהם דפוסי ההורות שההורים מיישמים אל מול ילדיהם המתבגרים (בבית)?
2. איזה דיאלוג ההורים מנהלים בין תפקידם כמתנדבים בסיירות הורים לבין ההורות שלהם בבית?

שיטת המחקר

המחקר עוצב ובוצע לפי הגישה הפנומנולוגית. גישה זו מתמקדת בהתבוננות על מציאות עולמם של הנחקרים כפי שהיא נתפסת מנקודת מבטם. החוקר הפנומנולוגי בוחן את הדרך שמשתתפי המחקר מציגים ומפרשים בה את מהות חווייתם האנושית ומשמעותה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בתיאור מעשיהם ודבריהם בהקשר לתופעה הנחקרת (Denzin & Lincoln, 2012; van Manen, 2023).

תיאור המדגם

הקריטריונים להכללה במחקר היו ותק של לפחות שנה בסיירת, השתתפות בשלושה סיורים לפחות, השתתפות בהכשרה למתנדבים חדשים, והורות לפחות לילד אחד בן 12-18. רואיינו 12 מתנדבים - שש אימהות ושישה אבות. המתנדבים היו בני 40-57. בזמן הריאיון היו לחלק מההורים נוסף על הילד(ים) המתבגר(ים) גם ילד צעיר יותר או מבוגר יותר. מספר שנות הוותק בהתנדבות בסיירת היה מגוון: שלושה מתנדבים עם ותק של שנה-שנתיים, שישה מתנדבים עם ותק של 3-7 שנים, ושלושה מתנדבים עם ותק של 9-14 שנים. המתנדבים הגיעו משישה יישובים קטנים יחסית המונים כמה אלפי תושבים בלבד, ומערים גדולות שמונות כמאה אלף תושבים ויותר. כל המתנדבים התגוררו ביישובים שבהם התנדבו לסיירת, וכל המתנדבים השתתפו בחמישה סיורים ויותר ובארבע הכשרות ויותר.

טבלה 1: מאפייני המשתתפים בראיונות האישיים (n=12)

מספר הכשרות	מספר סיורים	מאפייני היישוב שמתנדבים בו	שנות ותק בסירת	ילדים במשפחה (מין וגיל)	גיל	שם (ברוי)
10+	10+	כ-18,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 5	14	בן 23 בן 18	49	סיוון
10+	10+	כ-18,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 5	9	בת 20 בת 17.5 בן 16	49	מנשה
עד 10	10+	כ-18,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 5	4	בן 28 בן 24 בת 18	47	חבצלת
עד 10	10+	כ-22,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 5	3	בן 24 בן 19 בן 12	57	אסתר
2	4	כ-22,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 5	1	בן 22 בן 17	47	אינה
עד 10	10+	כ-7,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 5	6	בן 27 בן 24 בן 20 בן 17.5	52	רותי
10+	10+	כ-28,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 6	10	בת 19 בן 16 בן 12 בת 4.5	50	ניסים
4	עד 10	כ-28,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 5	2	בן 22 בן 18 בת 11	48	אורית
4	עד 10	כ-28,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 5	2	בן 22 בן 18 בת 11	52	עמי
10+	10+	כ-140,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 5	7	בן 19 בן 16 בן 9	48	גלעד
עד 10	10+	כ-90,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 8	3	בן 15 בת 13	40	אבי
10+	10+	כ-90,000 תושבים; אשכול סוציו-אקונומי: 8	7	בת 19 בן 16 בת 12	50	שאול

ההליך

את המחקר אישרה ועדת האתיקה האקדמית. נעשתה פנייה למנהלי סיירות ברחבי הארץ כדי לאתר מתנדבים שמוכנים להשתתף במחקר. כמו כן, נעשתה פנייה ישירה למתנדבים במפגשי הכשרה. עם כל מתנדב נקבע ריאיון במועד ובמקום שהתאים לו.

כלי המחקר

לצורך המחקר נעשה שימוש בריאיון מובנה למחצה (Elliott, 2005). הריאיון התחיל במספר שאלות דמוגרפיות ובירור משך הפעילות בסיירת. לאחר מכן נשאלו שאלות פתוחות על החוויה בסיירת ההורים, על תקופת ההתנדבות בכלל ועל השפעתה על ההורות ועל היחסים עם הילדים המתבגרים בפרט; שאלות לדוגמה: מה הביא אותך להצטרף לסיירת הורים? האם לדעתך ההורות שלך השתנתה לאורך תקופת ההתנדבות? האם חווית אירוע מכונן במהלך הסיורים? האם לאורך תקופת ההתנדבות חווית אירוע מכונן בקשר שלך עם הילד שלך? איך אתה חושב שההורות שלך משפיעה על ההתנדבות שלך בסיירת? איך אתה חושב שההתנדבות בסיירת משפיעה על ההורות שלך?

לפני כל ריאיון הוסברו למרואיינים מטרת המחקר, המחויבות לסודיות וכן זכותם להפסיק את הריאיון בכל עת. המרואיינים חתמו על טופס הסכמה מדעת. הראיונות כולם נמשכו כשעה עד שעתיים, הוקלטו ותומללו.

ניתוח הנתונים

הראיונות נותחו על פי ניתוח תוכן קטגוריאל (Lieblich et al., 1998). בכל ריאיון המילים והמשפטים שנמצאו קשורים הן לחוויית ההורות ("בבית") והן לחוויית ההתנדבות ("בחוץ") סומנו בשני צבעים שונים. שמנו לב שאפשר לזהות התנהגויות מסוגים שונים, והם קובצו לקטגוריות לפי "דפוסים הורות" (בבית) ו"דפוסים התנדבות" (בחוץ). לאחר מכן סימנו את כל חלקי הטקסטים שהצביעו על אינטראקציה בין שתי הספירות: ההורות בבית וההתנדבות בחוץ. בהמשך, בכל קטגוריה נמצאו תמות שחזרו על עצמן במהלך הראיונות. לכל תמה ניתנה כותרת, ותחת כל כותרת נכתבו המשפטים שהמרואיינים אמרו ושהיו רלוונטיים לכותרת, לדוגמה: תחת הכותרת "הורות בבית" נאספו המשפטים שמתארים את ההורות אשר מיישמים ההורים בבית מול ילדיהם, ולאחר מכן גם התנת-תמות הומשגו; ומשפטים כמו "בבית שלנו הכול על השולחן בבית, הכול פתוח, אפשר לדבר על הכול ואפשר לעשות הכול" קובצו תחת הכותרת "הורות מקשיבה".

סטנדרטים להערכת איכות המחקר

על פי לינקולן וגובה (Lincoln & Guba, 1985) יש ארבעה קריטריונים מרכזיים להערכת איכות המחקר:

1. אמינות הממצאים (credibility): הלימה בין האופן שבו חווים משתתפי המחקר את המציאות לבין האופן שהמחקר מתאר אותה.
2. יכולת ההעברה של הממצאים (transferability): היכולת להעביר את מסקנות הממצאים להקשרים שונים.
3. אישוש הממצאים (confirmability): היכולת לאשר שהממצאים אכן משקפים את המציאות הנחקרת ואינם תוצר של הטיות חיצוניות, כלומר שחוקר אחר היה יכול להגיע לאותן מסקנות מאותם ממצאים.
4. היכולת לסמוך על הממצאים (dependability): מידת העקביות של הממצאים והיכולת לחזור עליהם.

כדי להשיג קריטריונים אלו ננקטו ארבע אסטרטגיות:

1. טריאנגולציה של תחומי ידע שונים, דבר שבא לידי ביטוי במשתתפי מחקר מגוונים ובחוקרים מכמה תחומי מומחיות - אחד מכשיר ומנחה סיירות הורים, אחד חוקר מנוסה בתחום פיתוח שירותים חברתיים ובהם התנדבויות, ואחת מומחית במחקר איכותני וביחסי הורים-ילדים.
2. תיאור ההקשר של המחקר ותחקיר בין עמיתים בפורום של חוקרים.
3. שמירה על רפלקסיביות לאורך כל שלבי המחקר.
4. ביצוע שלבים פורמליים וגלויים של איסוף המידע וניתוחו.

ממצאים

שתי נקודות מבט של הורות בבית והתנדבות בסיירת השתקפו בראיונות והיו באינטראקציה זו עם זו. ההורים תיארו את ההתמודדות עם ילד מתבגר על רקע מערכת היחסים שלהם עם המתבגר, התנהגויות סיכון בגיל ההתבגרות, סמכות הורית, הצבת

גבולות, ערכים ונורמות במשפחה, וכן דיאלוג עם המתבגר. כמו כן, ההורים תיארו את המפגש עם בני הנוער בסיורים על רקע השיחות והקשרים שנוצרו בינם לבין המתבגרים ועל רקע התנהגויות סיכון שנחשפו בסיורים, וכן על רקע הקשיים והדילמות סביב ההתנדבות. ההורים הציגו בקול את הדיאלוג הפנימי בין שתי חוויות אלו - הורים למתבגרים ומתנדבים מול מתבגרים.

על סמך ניתוח הראיונות ניתן להבחין בשלושה דפוסים של קשרי הורות עיקריים ביחסים בין ההורה לילדיו המתבגרים בבית: הורות ממוקדת גבולות, הורות מקשיבה והורות יוזמת. עבור כל מרואיין יש סגנון הורות דומיננטי אחד, אך דפוסי ההורות אינם ייחודיים, והורה יכול לפעול לפי יותר מסגנון הורות אחד. כמו כן, נמצאו שלושה דפוסי קשר הבאים לידי ביטוי במהלך הסיורים, באינטראקציות עם הנוער שהמתנדבים פוגשים: התנדבות מקשיבה, התנדבות מצילה והתנדבות נוכחת.

כפי שנראה, הקשר בין שתי הספרות מתקיים דרך תנועה של תכנים מהבית אל החוץ (הסיורים) ומהחוץ אל הבית - ככוונה או שלא ככוונה, או לחלופין דרך ניסיון של ההורים לחסום את התכנים מלולוג בין הספרות. כמו כן, ניתן לראות גם את הזליגה של התכנים מהבית החוצה לסיורים כאשר ההורים מביאים איתם את התפיסות ואת העמדות ההוריות שלהם למפגשיהם עם בני הנוער בסיורים.

א. הורות בבית

הורות ממוקדת גבולות

מניתוח הראיונות עולה תמונה שאצל מחצית מההורים מתקיימת הורות המאופיינת בדרשנות הורית, שליטה, פיקוח וחוסר פשרות. ניסים (כל השמות במאמר בדויים), נשוי ואב לארבעה ילדים ששלושה מהם בגיל ההתבגרות (12, 16, 19), תיאר את ההורות שלו לילדיו המתבגרים כהורות ממוקדת גבולות: "אני מבחינת החינוך בבית עם הילדים שלי מאוד קשה, אני יודע איך צריך שילך הכול כמו שצריך, ואיך לשים לב לכל פרט". הורים אחרים הביאו דוגמאות ספציפיות לדפוס ממוקד גבולות מול הילדים המתבגרים שלהם. כך למשל תיאר גלעד, נשוי ואב לשלושה ילדים (אחד מהם מתבגר בן 16), את נקודת מבטו על היחסים בינו לבין ילדיו, על רקע הצבת גבולות: "כשהילדים שלי ניסו בפעם הראשונה להגיד איזו מילה לא במקום, אמרתי להם: 'עד כאן. אל תדבר אליי בצורה כזאת. אני לא חבר שלך, אני אבא שלך'". גם חבצלת, אם לשלושה ילדים ובהם מתבגרת בת 18, המחישה את ההורות הממוקדת גבולות שלה בדרך שבה היא פותרת קונפליקט עם הבת המתבגרת על רקע הרצון שלה לצאת לבילוי חברתי: "בגיל 15, 16 כשהיא רצתה לצאת למסיבות והיו מתארגנים ויוצאים, אני לא הייתי

נותנת לה לצאת". לאחר מכן, כאשר הבת הגיע לכיתה י"ב, חבצלת דאגה להבהיר את הכלל לגבי שעת חזרה הביתה בצורה חד־משמעית וללא פשרות: "זה הנוהל. אני דורשת ממך שבשעה 24:00 את חוזרת הביתה. בואי נסדר את זה כנוהל".

כמו בדיווח על השיחה החד־כיוונית בין חבצלת לבתה, גם עמי, נשוי ואב לשלושה ילדים מהם שניים בגיל ההתבגרות (בן 18 ובת 11), תיאר את השיח בינו ובין הבן המתבגר שלו על רקע חילוקי הדעות ביניהם: "תראה למשל עכשיו אנחנו בריב אני והבן שלי [...] אנחנו באיזשהו תְּקָל כזה. הוא יודע כשאני אומר משהו זה לא משנה מה, אני החלטתי. אבל הוא יודע שאני אמרתי לא זה לא". בהזדמנות נוספת תיאר עמי את הדרך שהוא מעביר לבנו המתבגר מסרים לגבי הימנעות משתיית אלכוהול, עישון סיגריות ושימוש בסמים: "אתה יכול להיות בן 30, כל עוד אתה אצלי בבית אתה תתנהג כמו שאני חושב בדברים האלה". עמי ידע שגישה זו לא בהכרח תמיד מתאימה. כך הוא תיאר אירוע שבו אחד המתבגרים שלו חזר הביתה לאחר שתייה מופרזת של אלכוהול: "אני לקחתי את זה קשה, אבל את הטיפול בנושא נתתי לאשתי כי ידעתי שאם אני אטפל בזה אני אהיה קשה". על אף המודעות שלו ש"קשה" אינו תמיד המענה שהמתבגר צריך, הוא לא היה מסוגל לשנות את דפוס החשיבה שלו וגייס את אשתו לנהל את המשבר.

לצד העדויות על הצבת גבולות ברורים ולעיתים אף נוקשים, ההורים שיתפו שהם מעניקים לילדיהם חום ואהבה, דואגים לצורכיהם ונענים להם. עמי הסביר שלמרות הגבולות הברורים בבית, הוא ואשתו מאפשרים לבן המתבגר חופש פעולה בבית עם חברים: "הילד שלי יודע שהוא יכול להביא חברים אלינו הביתה, והוא יודע שאנחנו בבית בקומה השנייה. אין בעיה, אנחנו לא מכשילים". גם ניסים הגדיר את עצמו כאבא שמציב גבולות באופן ברור וגם רואה את הצרכים של המתבגר: "אני מציב גבולות, אבל מאוד קשוב. אני נותן לו לבחור את הדברים שלו בעצמו. אני שם את הגבול במקום שאני חושב שהוא עובר אותו. אבל גם אם הוא נופל בדרך ועושה טעויות, אני נותן לו לחוות את הטעות". גם אסתר תיארה את הגבולות הנוקשים שהיא מקפידה עליהם, לצד ההבנה שגם חשוב להעניק חום ואהבה ולהיות קשובים לצרכים של המתבגר: "מאוד חשוב לי גבולות, אני נאבקת על זה. אבל כשאני חושבת על רווח מול הפסד לפעמים שווה לשחרר [...] לאט לאט הבנתי שצריך גם לחבק ולהכיל".

הורות מקשיבה

לצד ההורות הממוקדת גבולות עלה מתוך הראיונות גם דפוס של הורות מקשיבה, כזו הנותנת לילדים המתבגרים מקום לבטא את מחשבותיהם ודעותיהם. אבי, נשוי ואב לשני

מתבגרים (בן 15 וכת 13), הדגיש את היכולת שלו להיות הורה קשוב על רקע שיחה שניהל עם בתו המתבגרת בנושא רגיש: "היא הרגישה בנוח לבוא ולדבר איתי בנושא לא פשוט [פגיעות מיניות]. בדרך כלל בנות בגיל הזה מתחברות יותר לאימא". גם סיוון, אם יחידינית למתבגר בן 18, הבהירה בריאיון את החשיבות של שיח פתוח שבו היא מקשיבה לבן המתבגר והשיח הוא דו-כיווני, בכל נושא: "בבית שלנו הכול על השולחן. בבית הכול פתוח, אפשר לדבר על הכול ואפשר לעשות הכול [...] הבית הזה מדבר את הרגשות שלו תמיד".

הורות יוזמת

דפוס זה מאפיין הורים אשר פועלים באופן יזום כדי למנוע התנהגות בעייתית של ילדיהם בעתיד או כדי לחנך אותם להתנהגות מוסרית. עמי תיאר את השיחות היזומות שלו עם ילדיו המתבגרים כהכנה וחינוך להתנהגות נאותה: "צריך להסביר מה קורה כששותים, לדעת איך להתנהג לילדה שנמצאת בקבוצה שלך גם כשאתה שיכור וגם כשאתה לא שיכור, לדעת לתת כבוד לחבר, לדעת לתת כבוד לבחור שאתה מתארח אצלו [...] זה אלף-בית של חינוך בבית". אורית, נשואה ואם לשני מתבגרים (בן 18 וכת 11), הדגישה גם היא כמה היא מכינה את ילדיה לקראת אירועים עתידיים הקשורים ליחסים בין בנים לבנות, על רקע אירועים של פגיעה מינית שהתפרסמו בחדשות:

תקשורת זה דבר מאוד חשוב, אני חושבת שזה פותר המון בעיות [...] למשל האירוע שקרה בקפריסין עם נוער [תקיפה מינית שביצעו בני נוער ישראלים]. אני לא מצליחה להירגע מזה. ודיברתי עם הילדים על זה [...] אז אני חופרת להם ואני גם אומרת להם: "תראו, אני חופרת לכם עכשיו ועוד כמה שנים אתם תגידו לי כל הכבוד שעמדת על זה".

גם מנשה, אב לשלושה (מהם נערה בת 17 ונער בן 16), תיאר כיצד בשיחות היזומות עם ילדיו המתבגרים הוא מנסה להתוות להם דרך של התחשבות באחר: "רציתי להעביר מסר ששישימו לב למה שהם עושים. גם אם פתאום יש מעשה שובבות, אז לשים לב למה עושים. לא לפגוע בסביבה ולא באנשים". גלעד תיאר כיצד הוא ואשתו שומרים על ילדיהם מפני חשיפה לשתיית אלכוהול מופרזת:

אנחנו שנינו נגד, שנינו לא מעשנים ולא שותים אלכוהול, ואם שותים אז בכמות מאוד מאוד מדודה. וגם האירועים שאנחנו הולכים אליהם אין בהם שיכורים.

הילדים שלנו לא נחשפו אף פעם למצב של שכרות כחלק מהחוויה או הנאה באירוע משפחתי למשל.

ב. התנדבות כ"הורים" מחוץ לבית

ה"דפוסים" שזיהינו בראיונות בהקשר של התנדבות בסיירת אינם באים לידי ביטוי באופן מובהק אצל הורה כזה או אחר. נראה שההורים הביאו איתם להתנדבות מגוון התנהגויות הוריות, עם נטייה לסגנון אחד מועדף אצל כל הורה. יתרה מזו, המרואיינים הפנימו מסרים שקיבלו בהכשרתם כמתנדבים בסיירת, ובהם גם הצורך לא לבלבל בין קשר של הורה-ילד לקשר של מתנדב מבוגר-מתבגר. ההנחיות שהם קיבלו בהכשרות מדגישות את הצורך בקרבה לבני הנוער מצד אחד ובריחוק כלשהו מצד אחר, כלומר שמירה על גבולות.

שאלו, אב לשלושה ילדים (מהם נער בן 16 ונערה בת 12), שמתפקד כראש צוות בסיירת הורים, תיאר כך את ההנחיות שהוא נותן למתנדבים שיוצאים איתו לסיור:

כשאני שם בסיור אני לא ביקורתי, לא שיפוטי, וזה מה שאני אומר לחברי הצוות בסיור, להיות כמה שפחות שיפוטיים [...] המטרה היא לבוא לנסות להקשיב, לבוא לשמוע, לדבר, ולא בתור הורה ולא בתור שוטר [...] יש גבול עד כמה מותר לנו כסיירת להתערב לבני הנוער.

למרות הצורך בהצבת גבולות, סיוון טענה שקרבה היא תנאי לקשר משמעותי: "אני מחפשת שתהיה אינטימיות [...] אם אני יכולה להשפיע על מישהו זה רק בגלל שהצלחתי לגעת בו". חלק ניכר מההורים ציינו את האתגר שבשמירה על מרחק־מה מהנוער שאותו הם פוגשים, וסיפרו כיצד בכל זאת באה לידי ביטוי ההורות שלהם גם בסיורים. כך למשל תיאר אופיר את הקושי שלו להפריד בין האבהות שלו לבין תפקידו כמתנדב: "תראה, היה את המפגש עם הילד שחיבק אותי וזה היה מפגש מאוד מרגש, אם כי רק אחר כך נפל לי האסימון שלמעשה יש כאן בעיה כשילד זר אומר לי שהוא אוהב אותי כמו אבא". גם שאלו התקשה להגדיר את סוג הקשר הרצוי בין המתנדב למתבגר בסיור: "זה סוג של חבר אבל זה לא חבר עד הסוף, אבל זה סוג של אולי אח גדול, או חבר גדול, וגם הם יודעים לעשות את ההבחנה, אני חושב". ציטוטים אלו ממחישים את הקושי של ההורים לשמור על דיסטנס בסיורים.

התנדבות מצילה

את תחושת ההצלה שההורים ביטאו כלפי תפקידם בסיירות ניתן לסווג כמניע מרכזי בהתנדבות שלהם, ובהתאם לכך ההורים שיתפו בראיונות אירועים שבהם הצילה הסיירת בני נוער מפגיעה. כך סיפרה חבצלת: "התחילה מהומה בין הילדים, פשוט הרביצו להם. אני יודעת שאסור לי להתערב [...] ואמרתי להם 'בבקשה אל תרביצו'. ובאמת איכשהו קצת נרגע, ואז הגיעה המשטרה". גלעד תיאר אירוע שבו לדעתו נוכחות הסיירת הגנה על שתי בנות:

באחד האירועים היו כמה חברה בני 20-21, שהם ישבו עם שתי נערות בנות 15, ואנחנו לא יכולנו לעזוב את המקום. יכול להיות שזה היה מסתכם רק בשיחה, ויכול להיות שזה היה מסתכם באונס. אתה לא יכול לדעת. אנחנו הגענו לשם והתחלנו לדבר איתם, והבנות שהיו שם עזבו והתרחקו מהמקום.

תחושת ההצלה המשותפת להורים המתנדבים באה לידי ביטוי במהלך הראיונות גם על רקע השילוב בין תפקיד המתנדב לתפקיד משפחתי, לא כהורה אלא כ"אח בוגר". כך תיארה אינה, אימא לשני ילדים (אחד מהם בן 17), את תפקיד הסיירת: "אנחנו האח הבוגר [...] שרואה מה קורה ומרים את מי שאפשר לעזור לו". מעניין שלמרות היותה אישה, היא הגדירה את עצמה "אח בוגר" בלשון זכר. בזה היא אולי ביקשה להדגיש את התפקיד המגן.

התנדבות מקשיבה

מאחר שלמתנדבים בסיירות הורים אין סמכויות כפי שיש למשל למתנדבים בכוחות חירום והצלה אחרים (כיבוי אש, רפואה, משטרה), פעילותם העיקרית מושתתת על שיח חופשי שהם מנהלים עם בני הנוער. מתוך הראיונות עולה תמונה משותפת לכל המרואיינים, שבה הם הציבו את עצמם בעמדת הקשבה. כך תיארה סיוון את התפקיד המרכזי של ההקשבה: "הדבר הכי חשוב כשאנחנו יוצאים זה ליצור קשר. אני באה לפגוש באה להקשיב [...] הקשבתי לה [לנערה] [...] וידעתי שהצלחתי לשנות את זווית הראייה שלה". אסתר הוסיפה: "אני פה כדי שיראו שיש פה קבוצה של הורים שיצאו מאזור הנוחות כדי לחבק, לשמוע, להקשיב, להדריך, לפתוח שיחה, לשמוע". סוגיית השיח הפתוח היא סוגייה מרכזית גם לגברים המתנדבים, כפי שאבי הסביר: "תראה, אני מאמין שסיירת הורים זה קודם כול סביב נושא של שיח [...] סירת הורים היא קודם כול אוזן קשבת".

ההורים המתנדבים בסיירות ציינו במהלך הראיונות גם את הקושי והאתגר שיש ביצירת הקשר הוורבלי עם המתבגרים שהם פוגשים, למרות המוטיבציה שלהם להקשיב, כפי שמנשה הסביר: "יש מפגשים שלא נוצר דו־שיח משמעותי עם צעירים [...] אתה מנסה למצוא את הנושא כדי לשבור את הקרח". רותי, אם לארבעה ילדים ובהם נער בן 17.5, תיארה את הקושי ביצירת דיאלוג: "לפעמים לא בא להם עלינו כנראה, לא בא להם. רוצים לשתות בשקט. זכותם, זה בסדר. לרוב כשאנחנו רואים חבורה כזאתי שאנחנו מבחינים שהם לא רוצים כל כך שאנחנו נתקרב אליהם [...] אז אומרים להם: 'הכול בסדר פה?', ואנחנו מתרחקים". למרות הקושי ביצירת הקשר עם הנערים והנערות בסיורים, כשכן נוצר הקשר - הסיפוק גדול, כפי שאפשר להבין מדבריו של מנשה: "אני חושב שהיכולת לקיים תקשורת עם צעירים מדהימה".

התנדבות נוכחת

על רקע ניסיונות ההורים ליצור קשר עם הנערים והנערות שהם פוגשים, נראה שהם יישמו פרקטיקה של נוכחות והתבוננות בבני הנוער, וכן צפייה בהתנהגות ובהתנהלות שלהם במרחב הציבורי, כחלק מן הניסיון לשמור על בני הנוער על ידי הפגנת נוכחות באזורי הביילוי שלהם. רותי ציינה בריאיון את חשיבות הנוכחות של סירת הורים בשטח: "סירת הורים זה לא רק בשביל [פיקוח על] השתייה. הם יודעים שאנחנו שם בשבילם [...] סוג של תשומת לב, ואנחנו שם, ואנחנו שומרים עליהם, זהו". אבי הדגיש את העמדה הניטרלית, המאפשרת את הצפייה במתרחש ללא שיפוטיות: "אתה צריך לנסות להיות מאוד ניטרלי, לדעת להתנתק מעניין של רגשות מעורבים". היו מרואיינים שהביעו את תחושת האמביוולנטיות שנטועה במצב שבו הם צריכים להגביל את עצמם ורק להתבונן, ואף לעיתים לא עמדו בזה כשהרגש ההורי התעצם, כמו בדוגמה שניסים הביא:

תמיד לראות ילד קטן בחבורות האלה זה משפיע. ולא פעם אני מצאתי את עצמי מגיע לילד קטן יחסית, ואומר לו: "תלך הביתה, תלך הביתה, אתה ילד קטן, מה אתה עושה כאן?" [...] תשמע, זה לא נעים. יש אירועים שבהם אני לא יכול לעזור להם. אין לי מה לעשות פה.

ג. האינטראקציה בין ההורות בבית ל"הורות" בסיירת

ההורות שבבית יוצאת חוצה?

לאורך הראיונות התייחסו ההורים כמה פעמים לעובדה שהם מגיעים לסיורים בסיירת כהורים, ויש מאפיינים מההורות שלהם שבאים לידי ביטוי במפגש שלהם עם בני הנוער. כמו כן, המסקנה הברורה של המרואיינים היא שיש הבדל בין הקשר שלהם למתבגרים במהלך הסיורים לבין הקשר שלהם עם המתבגרים שלהם בבית, כפי שסיכם גלעד: "אנחנו לא מחנכים אותם. אנחנו לא הורים שלהם. אנחנו לא אומרים להם מה מותר ומה אסור". הביטוי "אנחנו לא הורים שלהם" הופיע כמעט בכל הראיונות. דרך שלילה זו אפשר לחוש את העיסוק, ואולי אף את הקושי, להציב את הגבול בין ההורות שבבית להורות שבחוץ.

חבצלת תיארה את הקושי להשאיר את ה"אימהות" מחוץ לסיור, אף על פי שזה נוגד את הנהלים שהוכהרו לה בהכשרות: "אני יודעת שאסור לי להתערב [...] יש לנו נהלים איך להתייחס לכל הדברים האלה. אבל לפעמים היצר האימהי שלך יותר חזק". בלבול דומה מצאנו גם בתיאור של אבי: "בא ילד וחיבק אותי ואמר לי: 'אני רוצה שתהיה אבא שלי'. בהתחלה צחקתי, אבל אחר כך נופל לך אסימון: אם הוא אומר לי דבר כזה, מה עובר על הילד בבית? איפה ההורים שלו?". היכולת לפריד בין ה"בית" ל"חוץ" ולהשאיר את ההורות בבית אינה עניין פשוט להורים, כפי שאבי המשיך לתאר: "אתה סוג של דמות אבהית ואתה מייעץ כאבא, אומר מה דעתך ואיך אתה היית פותר את הבעיה, אבל אתה צריך לדבר בצורה ניטרלית". גם ניסים התבטא בסוגיה המורכבת של הפרדת התפקידים: "אז נכון, הם לא הילדים שלנו, הילדים הפרטיים שלנו, אבל הם הילדים שלנו". והם החברים של הילדים שלנו". הזליגה של ההורות מהבית לסיורים התרחשה על אף הכללים והנהלים שמגדירים את המרחק שיש לשמור בין ההורים המתנדבים לבני הנוער שהם פוגשים. ובכל זאת, יש הורים שדיברו בנימה חיובית על הזליגה מההורות בבית להתנדבות בחוץ. ורותי סיכמה: "אני חושבת שהבאנו את עצמנו כאימא ואבא לתוך הסיירת, ולא הסיירת יצרה את האימא ואבא שאנחנו".

ההורות שבחוץ נכנסת הביתה? מכניסה חופשית לאין כניסה

על פי הראיונות נראה שההורים עצמם היו מודעים לדיאלוג הפנימי בין החוויות בסיור לחוויות בבית עם המתבגרים שלהם. אינה ציינה כך: "האמת שזה סיפוק אדיר ללכת ולראות מה קורה עם הנוער שלנו. ואנחנו הורים לבני נוער". מנשה הדגיש את העוצמה שיש במפגש עם נערים בסיור, על רקע ההורות שלו למתבגרים: "אתה כן פוגש בסיורים

ילדים במצבים כאלה ואחרים, והלב שלך יוצא אליהם, ואתה משליך את זה על הילדים שלך בבית”.

עוד נראה שההורות שהמתנדבים מיישמים במהלך הסיורים – הן על רקע חוויית ההורות שלהם בבית והן על רקע הנהלים הקבועים בסיירות – לא תמיד נשארת מחוץ למפתן הדלת כאשר הם חוזרים הביתה. עבור חלק מהמתנדבים המראות והקולות שהם חווים במהלך הסיורים נשארים במחשבותיהם באותו לילה ואף בימים הקרובים, והם משתפים בהם את בני הבית. כך למשל תיארה אסתר: “אני הולכת הביתה הרבה פעמים ולוקח לי זמן עד שאני נרדמת. היו מקרים שהייתי אומרת לבעלי: ‘וואי, צדוק, אתה לא מאמין, אני לא מצליחה לישון’. זה רץ לי מול העיניים כל מה שקרה”. בהמשך התייחסה אסתר לזליגה של התוכן מהסיורים אל תוך הבית ולשיח מול הילדים: “אז הבאתי להם [לילדים שלה] דוגמאות מהסיירת הורים. ואיך שאני אומרת ‘סיירת הורים’ כולם נהיים דרוכים ומקשיבים. ואני מספרת להם סיפורים מהשטח”. גם אורית תיארה את השיחות שהתפתחו עם ילדיה בעקבות הסיורים בסיירת ההורים: “ממש אחרי כל פעילות ביום שישי, בשבת בבוקר יש שיחה על מה עשינו, מה ראינו. אנחנו משתפים את הילדים [...] וזה ממש נחמד. זה תורם לכל הכיוונים”. חבצלת תיארה הן את הגבולות הנוקשים והן את המגבלות על המפגשים החברתיים, אך כל זאת כאימא שלומדת ומשתנה בהורות שלה, גם על רקע ההתנדבות בסיירת: “אני הייתי עושה לה [לבת שלה] את המוות, כי הייתי דואגת. אני לא יודעת מה שותים שם [...] היום בדיעבד לא הייתי עושה את זה. הייתי סומכת עליה יותר. נותנת לה את כל הכלים [...] אולי אני נמצאת במקום אחר [...] פה בסיירת נותנים לך הרבה כלים”. נראה שההתנדבות בסיירת ההורים שינתה את תפיסת עולמה של חבצלת ביחס להורות שלה. בדיעבד חבצלת חשבה שהיה עליה לנהוג באופן אחר ולאפשר לבת שלה להתנסות בחוויות חברתיות על אף הסכנות שטמונות בהן לשיטתה. מדוגמאות אלו ואחרות נראה שמטרת השיתוף בבית היא בעיקר הניסיון לפתוח ערוצי תקשורת בין ההורים לילדיהם על רקע נושאים הקשורים לחיי המתבגרים.

לעיתים נראה שמאחורי השיתוף יש מטרה ספציפית יותר הקשורה לחינוך הילדים בבית בכל הקשור להתנהגויות סיכון. כך למשל ציין מנשה: “הם יכולים להיות מרוחקים, ושזה [השיתוף] לא נוגע להם, אבל מספיק שאני מניח את זה [...] היו בהחלט מקרים [בסיורים] שאני כן מנסה לשותף אותם”. אינה התייחסה לנושא הספציפי של שתיית אלכוהול: “כשהיה מקרה שבו המשטרה שפכה אלכוהול [...] היינו מרוחק וראינו, אז דיברתי איתו על זה”. שאול תיארה את הפעולות ההגנתיות העקיפות שלו כהורה בהקשר לפעילות שלו בסיירת ההורים: “כל הזמן לתת לילד טיפים, כל הזמן לספר לו סיפורים [מהסיורים] ולא לתת לו

נאום תוכחה". אף שניסים כאמור החזיק בדפוס הורות ממוקד גבולות, הוא הסביר איך הוא עבר שינוי בהורות שלו לבנו בן ה-16 בעקבות התנסותו בסיירת ההורים, שינוי שבא לידי ביטוי בתקשורת עם ילדו המתבגר, גם על רקע שתיית אלכוהול: "התקשורת בינינו הייתה של נער מתבגר ואבא שלו על מסלול מקביל שלא מתחבר. היינו מדברים רק מה שהיינו חייבים. והיום השיחה שלנו היא לא 'אל תשתה' אלא 'מתי תשתה וכמה תשתה'. זה השיח שלנו היום. והוא שיח מאוד בריא". ניסים המשיך והסביר שהוא קשוב לצרכים של הבן המתבגר, לשינויים בדפוסי הבילוי שלו, ולעובדה שהוא זקוק יותר להכוונה ולליווי ופחות להטפות מוסר או לגבולות נוקשים.

אסתר ניצלה את השיח על האירועים מהסיירת לאו דווקא לעיסוק בתכנים של התנהגויות סיכון ושמירה על החוק, אלא לעיסוק בערך של תרומה לחברה: "מדברים על החוק, מה בסדר מה לא בסדר, לאן זה יכול להוביל [...] ואני הסברתי להם שאני לא נמצאת שם ממקום של לשפוט אף אחד. אמרתי להם שאני רוצה לשדר להם את ערך ההתנדבות". גלעד תיאר כיצד הערכים והגורמות שהוא מנחיל לילדיו בעקבות ההתנדבות בסיירת כבר יושמו אצל אחד הילדים: "הבן שלי למשל התחבר עם ילדה בכיתה ז' שהציקו לה. הוא היה בכיתה י' [...] הוא ידע שחשוב לשתף, זה בעקבות ההנחיה שהוא קיבל מאיתנו, וזה בעקבות מה שאני למדתי בסיירת". גלעד ציין כאן שלא רק ערך ההתנדבות הועבר לבנו, אלא גם למידת דרכים לעזור לזולת.

חלק מההורים הדגישו בראיונות שהזליגה של החומרים בין ה"חוץ" ל"בית" אינה משמשת רק "כלי חינוכי" לילדים שלהם, אלא היא גם מאפשרת להם לבחון את ההורות שלהם. היטיבה לתאר זאת סיוון במשפט קצר במהלך הריאיון: "בשבילי זה והיציאה לסיורים] היה כהורה כמו איזו מראה לפרצוף". גם עמי התייחס לכך בדבריו: "לראות ילדים בחוץ זה בעצם ללמוד את עצמי [...] אחרי שהיינו חוזרים מסיור היינו יושבים עם הילדים ועושים השוואה מה ראינו בחוץ ואיך אנחנו בבית". ניסים תיאר אף הוא את הרווח המשני מהסיורים, כאשר התוכן מהסיורים "בחוץ" מאפשר לבחון את ההורות שלו מול ילדיו בבית: "מעבר לעשייה ההתנדבותית ומעבר להיכרות עם תרבות הפנאי של בני הנוער [...] אני כל הזמן אומר שהערך המוסף של ההתנדבות זה לחזור הביתה, להסתכל על הילדים שלך ולהבין מה אתה יכול לשנות כדי שהם לא יהיו במצב הזה".

בחיי היום-יום בדרך כלל אין להורים הזדמנות להתבונן על המתבגרים שלהם מנקודת מבט מרוחקת, ניטרלית ולא שיפוטית. כאשר ההורים והילדים נמצאים יחד (בבית, בפעילות משותפת), האינטראקציה מבוססת על קרבה פיזית ודו-שיח פנים אל פנים. כאשר המתבגרים פורשים כנפיים ומתחילים לבלות רחוק מעיניהם הפקוחות של

ההורים, ההורים חשים שהם מאבדים שליטה על היכולת שלהם לפקח על ילדיהם (גדס־אילני, 2020), ובעידן המרשתת יש ניסיון להתגבר על חוסר השליטה בעזרת שימוש באמצעי מעקב טכנולוגיים (Lachance, 2019; Marciano, 2022). מצב זה שונה מאוד מעמדת הצפייה וההתבוננות שמזדמנת להורה שמתנדב בסיירת, ואולי בכך ניתנת להם נקודת מבט שונה על גיל ההתבגרות. רותי הדגישה את החשיבות של ההתבוננות במהלך הסיוור על רקע היותה תושבת העיר שהיא מסיירת בה: "אתה רואה בחוץ מה קורה, אתה יכול להשוות למה שקורה עם הבן שלך, אולי לגלות עליו דברים, ואתה יכול להיות עם היד על הדופק ולראות איפה הוא נמצא". עמי הסביר כיצד הוא לומד מההתבוננות ומקבל תשובות לשאלות שאולי נוגעות גם לילדיו: "מאוד סקרן אותי לראות את הילדים בחוץ מנקודת מבט אחרת. למה יש ילדים שמסתובבים בלילה ועושים דברים [...] סקרן אותי לדעת למה הם עושים את זה".

אך לא תמיד המתנדבים נותנים לחוויה ולמאפייני ההורות שהפגינו בסיוור לזלוג אל תוך הספרה הביתית. לעיתים הם אף משנים את דעתם כאשר למידת השיתוף הנכונה במהלך תקופת ההתנדבות. כלומר השיתוף בחוויות מהסיוורים והניסיון להביא את התכנים שאותם חוו ההורים בסיוורים בחוץ אל תוך הבית נתקלו בקושי מסוים, הן על רקע תוכנות ומחשבות של ההורים והן על רקע התגובות של הילדים בבית לתוכן שזלג מהסיוורים לשיח המשפחתי. סיוון למשל הציבה חומה בין הנעשה בסיוורים לבין הנעשה בבית, בכל הקשור לשיח מול הילדים: "[אני] חוזרת הביתה ולא אומרת שום מילה [על הסיוור]. אין ריקושטים על הסיוור". לא ברור מה עומד מאחורי ההחלטה של סיוון שלא לשתף בתכנים מהסיוור, בייחוד לאור תיאורה את הקשר שלה עם ילדיה כקשר פתוח, שבו "הכול על השולחן" כהגדרתה. גם רותי מיעטה לשתף את ילדיה בתכנים מהסיוור: "בדרך כלל כל מה שקורה בסיוור נשאר בסיוור [...] קרה אולי פעם או פעמיים ששיתפנו על משהו שהיה בסיוור". אולי אימהות אלו לא רצו לפגוע בחוויית ההורות בבית על ידי דיבור על התנהגות לא רצויה שהן נחשפו אליה בסיוורים. אינה ציינה הסבר אחר לתהליך שעברה לאורך תקופת ההתנדבות, כאשר בתחילת הדרך היא נתנה לתכנים מהסיוור לזלוג הביתה, ובהמשך למדה על המחיר שהיא משלמת בעקבות זאת ולפיכך שינתה את דפוס הפעולה שלה:

אני תמיד השוטר הרע [לעומת הגרוש שלה, שמצטייר כבעל עמדות ליברליות בנוגע לאלכוהול ועישון], וההצטרפות לסיירת הורים בעצם גורמת לילדים לראות אותי גם בתור השוטר הרע [...] בהתחלה מאוד חזרתי הביתה עם האירועים ולאט לאט למדתי להשאיר אותם בחוץ.

יתרה מזו, לעיתים גם כאשר ההורים היו מעוניינים שהתכנים מההכשרות והסיורים יזלגו הביתה, המשימה התבררה כקשה ומורכבת. אפשר להבין זאת מתוך דבריו של מנשה, שתיאר את הניסיון שלו לתקשר עם הבת המתבגרת שלו: "יש לך כלים ושקיבלת בהכשרות בסיירת] אבל כמו בכל דבר, בבית זה הרבה יותר קשה ליישם".

אם כן, השילוב של יציאה מהבית לסיורים והחזרה הביתה של ההורים המתנדבים מהווה קרקע לתנועה של תכנים ותכונות מהסיוור הביתה ולהפך. רוב ההורים לא הצליחו, ואולי מלכתחילה לא ניסו, להשאיר את ההורות בבית בצאתם לסיור או לחלופין להשאיר בחוץ את המראות מהסיוור בבואם הביתה. לפיכך נוצרה אינטראקציה בין החוויות שהם חוו בסיורים לחוויית ההורות שהם יישמו בבית.

דיון

מבחינת ההורים שהשתתפו במחקר ניתן לומר שהם היו מודעים לאינטראקציה בין ההורות שלהם לילדיהם הפרטיים לבין ה"הורות" שהם יישמו בסיורים מול בני נוער זרים ולאטגר שאינטראקציה זו הציבה לפניהם. כאן נציג כמה תובנות שצומחות מן הממצאים באופן שמפריד בין ה"הורות" בסיירת לבין ההורות בבית, אך די ברור שחלוקה זו מלאכותית ושהתנועה בין שתי ה"הורות" היא תנועה מתמדת.

א. דפוסי הקשר שההורים יישמו מול המתבגרים במהלך הסיורים (בחוץ), ודפוסי ההורות שההורים יישמו מול ילדיהם המתבגרים (בבית)

המשתתפים דיווחו על תפקידם בסיירות מנקודת מבט של מתנדבים ומנקודת מבט של הורים. לעיתים במהלך הריאיון הייתה חפיפה בין שתי הקטגוריות, והיא באה לידי ביטוי הן בהתייחסות קונקרטיית לביצוע התפקיד שלהם כמתנדבים, והן בתיאורים של ההורים את ההתנדבות כשטח, במפגש עם בני הנוער.

חוויית המתנדבים בסיירות את הורותם בבית עם ילדיהם המתבגרים

מטרת המחקר לא הייתה לבדוק דפוסי הורות למתבגרים באופן כללי, אך הממצאים תורמים להבנתם של דפוסי אלו לאור התיאוריות המתפתחות בתחום. כך אף על פי שבראיונות זוהו הורים שמפגינים הורות ממוקדת גבולות כלפי ילדיהם המאופיינת בביקורת, בדרישות גבוהות ובהקפדה יתרה על גבולות ונורמות התנהגות וענישה (Perron, 2018), ראוי להדגיש

שאינן היא מאופיינת בהכרח כהורות סמכותנית לפי המודל של באומרינד (Baumrind, 1991), כיוון שההורים לא הפגינו רמות נמוכות של תגובתיות חיובית כלפי ילדיהם, אפיון מרכזי בהורות סמכותנית. ההורים שיתפו שהם מעניקים חום ואהבה לילדיהם, דואגים לצורכיהם ונענים להם, וכל זאת לצד הניסיון למנוע מילדיהם להיות מעורבים בהתנהגויות סיכון, לעיתים אף דרך מניעת השתתפות בפעילויות חברתיות. כאמור, מצב שבו ההורים מפגינים רמות גבוהות של חום ואהבה, לצד רמות גבוהות של שליטה הורית, ולעיתים אף צמצום האוטונומיה של הילדים, תואם יותר את הדפוסים ההוריים שהוגדרו בעשור האחרון, כגון "הורות הליקופטר" (Padilla-Walker & Nelson, 2012), "הורות יתר" (Locke et al., 2012) ו"אימא נמרה" (Chua, 2011).

מעניין שמתוך שלושת האופנים של ההורות הפרו־אקטיבית (Padilla-Walker & Nelson, 2012; Padilla-Walker & Son, 2019), הייתה עדות לסגנון הורות של הכנה מראש ולסגנון הורות של עטיפה ומניעת חשיפה, אך לא להורות של אפשרות חשיפה בסגנון "זריקה למים". נראה ששני הסגנונות הראשונים של הורות פרו־אקטיבית אכן משקפים את ההורות המשולבת בעידן הפוסט־מודרני, עידן שבו ההורים מצד אחד שומרים על הילדים ומציבים גבולות, ומצד שני מאפשרים להם לחוות חוויות ולהתמודד עם האתגרים שמציב לפנייהם גיל ההתבגרות. עם זאת, הסבר אפשרי להיעדר עדויות לסגנון ההורות השלישי בקרב ההורים המתנדבים הוא החשש של ההורים המתנדבים בסיירות מהתופעות אשר הם נחשפים אליהן במהלך הסיורים, ובהן התנהגויות סיכון כגון שתיית אלכוהול, עישון ושימוש בסמים. הסבר נוסף אולי נעוץ במצב החברתי־ביטחוני במדינת ישראל, אשר ידוע כמצב מתוח לאורך שנים רבות, ועשוי להוביל לנוכחות מוגברת ומגינה של ההורים בחיי המתבגרים על אף הקשיים בהצבת גבולות והנטייה לסגנון הורות מתירני (Scharf, 2014).

ניתן לומר שהמאפיין המשותף לסגנונות ההורות העכשוויים, ובהתאם לכך לדפוס ההורות שהמשתתפים דיווחו שהם מיישמים בבית, הוא מעורבות גבוהה בחיי הילדים מתוך רצון להשפיע על הבחירות שלהם במגוון תחומים כמו תרבות בילוי, יחסים חברתיים (כולל יחסים זוגיים), הוצאות כספיות, חשבונות ברשתות חברתיות והתנהגויות סיכון. הסבר אפשרי לחשש של ההורים שמוביל ליישום הורות המשלבת נוקשות מסוימת ושימת דגש על גבולות, עשוי להיות המראות שהם רואים במהלך ההתנדבות, המשקפים להם את הסכנות שאורכות למתבגרים שלהם. מחקרים מעידים שהתנדבות בארגוני הצלה באזורי אסון עם צוותים רפואיים, ואף בארגונים העוסקים בשמירה וביטחון, עשויים להשפיע על היחסים של המתנדבים עם בני משפחתם ועל תפיסת עולמם ביחס לנושאים הקשורים

לתחום ההתנדבות שלהם (Nichol et al., 2024). המתנדבים בסיירות נחשפים לאירועים מטרידים במהלך הסיורים, ובעקבותיהם חלק ניכר מההורים שהתראינו סיפרו שהם משוחחים עם ילדיהם ומתריעים לפניהם על הסכנות.

אם כך, נראה שההורים המתנדבים בסיירות הורים מיישמים הורות המאופיינת בשילוב של הורות ממוקדת גבולות שעומדת על המשמר ומקפידה על גבולות, ולצד זאת מקשיבה, מבינה ומחנכת לערכים נורמטיביים, כאשר לנגד עיניהם הם רואים בסיוריהם את התוצאות האפשריות אם לא ינהגו כך.

תפיסתם של הורים למתבגרים את התפקיד שלהם כמתנדבים בסיירות הורים
מנקודת מבטם כמתנדבים תיארו ההורים את עצמם כגוף מציל, מסייע, ובמובן מסוים שייך לכוחות הביטחון המקומיים. מילים שחזרו על עצמן לאורך הראיונות כמו "מקצועיות", "כללים", "נהלים", "גבולות" ו"הכשרות" מביעות במידה רבה את הרצון של ההורים לשוות להתנדבות מעמד מקצועי וסדור, שיש בו כללים ברורים להתנהלות, כמו לארגוני התנדבות אחרים בכלל ולכוחות הצלה בפרט (Millie, 2019).

יתר על כן, ההתנדבות נתפסה בעיניהם כהזדמנות לתרום לקהילה, ונראה שההורים יישמו את ההתנדבות מתוך מניע אינטרינסי (intrinsic), ולפיו הם מתוגמלים ישירות מההתנדבות עצמה או מהתוצר של ההתנדבות (Meier & Stutzer, 2008). תיאור תפקיד הסיירת כ"הצלה" מדגיש שבהתנדבותם הם מיישמים תרומה לאינטרס החברתי (Park & Word, 2012), וזה תגמולם.

לאורך הראיונות ציינו המשתתפים שמכיוון שהם לא ההורים של בני הנוער שהם פגשו, הם נדרשו לשמור על מעמדם כמתנדבים. ייתכן שחזרתיות זו מצביעה דווקא על הצורך שלהם להתאמץ לשמור על הגבול בין שני התפקידים. כללי הסיירות מדגישים את הצורך ב"שמירת מרחק גופני" מבני הנוער, אך ייתכן שהצורך של המשתתפים מתייחס גם למרחק רגשי שנועד למנוע את המחיר שמעורבות רגשית עשויה לגבות מהם. בהקשר זה נמצא שהתנדבות בארגונים שבהם המתנדבים נותנים שירות לבני אדם הזקוקים לעזרה או נמצאים במצוקה עשויה להכביד על המתנדבים עקב המעורבות הרגשית ואף לגרום לשחיקה נפשית (Andreychik, 2019; Rush et al., 2022).

מנגד, מנקודת מבטם כהורים תיארו המשתתפים מעורבות רגשית בכך שהביעו את קרבתם לבני הנוער. ככל הנראה, למרות הניסיון של ההורים לשמור מרחק ולתפקד בסיורים על פי הנהלים של הסיירת, בכל הנוגע ליצירת הקשר עם הנוער הם לא פעם התקשו להישאר בעמדה מרוחקת, והתכונות ההוריות שלהם באו לידי ביטוי גם בסיור. המשתתפים

תיארו לאורך הראיונות כיצד האינסטינקט ההורי והניסיון שלהם כהורים מול הילדים שלהם הובילו אותם לפעול, ונראה שהארגון ההתנדבותי עצמו הכיר במציאות זו ואולי גם ביתרונותיה, דבר שבא לידי ביטוי בשמו של המיזם: "סיירת הורים".

ב. חוויית הקשר של המתנדבים עם המתבגרים שהם פגשו בסיוורים

בדרך כלל המפגש בין ההורים המתנדבים לבני הנוער בשעות הקטנות של הלילה באזורי הבילוי של בני הנוער הוא מפגש קצר, והקשר שנוצר בין ההורים לבני הנוער הוא לעיתים חד־פעמי. אף על פי כן, ההורים דיווחו בראיונות על קשר משמעותי שנוצר בינם לבין הנערים והנערות. ביטויים כגון "הלב שלך יוצא אליהם", "זה מרומם נפש", "זמן מקודש" או "יש לי צמרמורת" מעידים שהפעולות האקטיביות של ההורים (הצלה, נוכחות והקשבה) מתרחשות באקלים רגשי אינטנסיבי.

הסבר למעורבות הרגשית שכרוכה במפגש עם בני הנוער קשור אולי לעובדה שבעצם המפגש בין מתנדב מבוגר לנער צעיר נוצר קשר המבוסס על אמון וכבוד הדדי (Goudeau & Baker, 2021), ואלו מהווים בסיס לשיתוף פעולה בין ההורים למתבגרים ולקשר משמעותי ועמוק, אף שהמפגשים קצרים יחסית והמתנדבים פוגשים בני נוער שונים בכל סיור כמעט. לא פעם המשתתפים בראיונות השתמשו בביטויים הממחישים את הקשר המיוחד שנוצר בינם לבין בני הנוער שהם פגשו, למשל "כמו אבא".

ג. הדיאלוג שההורים ניהלו בין תפקידם כמתנדבים כסיירות הורים לבין ההורות שלהם בבית

האינטראקציה בין ה"בית" ל"חוץ"

כאמור, ניתוח הממצאים בנוגע לחוויית ההורים כהורים למתבגרים בבית ולחוויית ההורים כמתנדבים כסיירות הורים הפוגשים בני נוער במהלך הסיוורים מעיד על אינטראקציה בין הספרה הביתית לספרה החיצונית. נראה שתכנים מהבית זלגו לסיורים ולהפך, וההורים העידו שההורות שלהם מושפעת במידת־מה מההתנדבות, ושההתנדבות שלהם מושפעת במידת־מה מההורות. נראה שההתנדבות והמפגש עם בני נוער הנמצאים לעיתים במצבי סיכון העלו חרדה בקרב ההורים, וחלקם אף העידו שהחשיפה לאירועים כסיורים הפכה אותם להורים מודאגים יותר, מפוחדים יותר ואף נוקשים יותר. יתרה מזו, ההתנדבות כסיירת - כך דיווחו ההורים - שיפרה את יכולות ההקשבה שלהם ואת הדיאלוג שלהם עם ילדיהם המתבגרים, והם העידו שהסיירת נתנה להם כלים פרקטיים לקיום שיח עם ילדיהם, לרבות שיח על התנהגויות סיכון. לבסוף, ההתנדבות כסיירת והמפגש עם נוער כסיורים

שיקפו פעמים רבות עבור ההורים את המצב של ילדיהם, ויצרו פרופורציה בין החוויה שלהם כהורים למתבגרים לבין המציאות בשטח. הגילוי שילדיהם אינם שונים בהרבה מבני נוער שהם פוגשים, לטוב ולרע, הציף בהם שלל רגשות.

כאמור, הזליגה התקיימה לא רק מן החוץ אל הבית אלא גם להפך, וההורים תיארו בראיונות שההורות בבית והיחסים שלהם עם ילדיהם השפיעו במידת-מה על ההתנהלות שלהם מול בני הנוער שהם פגשו בסיורים. כך למשל תיארו ההורים את המפגש עם בני הנוער בסיור כמוציונלי מאוד, גם בתחושה האישית שלהם וגם במהלך הדיאלוג שלהם עם בני הנוער. הסבר אפשרי לכך נעוץ כנראה בעובדה שרוב רובם של המתנדבים בסיירות הורים (כ-91%) הם הורים למתבגרים (גדס־אילני, 2020), וכך גם כל המתנדבים שהתראינו למחקר זה. ייתכן שהם חוו את המפגש בסיור מול בני הנוער כחוויה רגשית עוצמתית כיוון שלנגד עיניהם הם ראו את הילדים שלהם, ואף בחנו את ההורות שלהם מולם. מצב זה כנראה לא אפשר להם לחמוק מהתפקיד ההורי שלהם גם במהלך הסיור. הסבר נוסף לעוררות הרגשית של ההורים במפגש מול בני נוער שאינם ילדיהם נעוץ אולי בעובדה שההורים פגשו בני נוער שהזכירו להם במידה רבה את ילדיהם שלהם במצבי סיכון, כגון שתיית אלכוהול, עישון ואירועי אלימות, אשר עוררו בהם באופן טבעי רגשות של פחד, תסכול, אכזבה וצורך להציל או למנוע פגיעה. כאמור, אומנם יש גבולות בסיירת לגבי מידת הקרבה שניתן וראוי לקיים מול בני הנוער, אך ההורים, כך נראה, התקשו להיות אדישים לנוכח האירועים שהם פגשו בסיורים.

חוויית האינטראקציה בין ההורות בבית להורות בחוץ באה לידי ביטוי בשני אופנים: שיח עם המתבגרים, ורווחים בהורות.

שיח עם המתבגרים

המשימה ההורית של שיח עם המתבגרים תוארה אצל רוב המשתתפים כמשימה מורכבת ומאתגרת, ולעיתים רבות שיח זה רווי בקונפליקטים הקשורים למתח שבין עצמאות לתלות (Branje, 2018). נראה שההתנדבות בסיירת הורים והמפגש בלילות עם בני נוער שחלקם היו שיכורים, ולעיתים אף נהגו באלימות, שימשו עבור חלק ניכר מההורים תמריץ לשכלל את השיח מול ילדיהם הפרטיים, אך לא בהכרח להקשיח אותו. רוב המשתתפים ציינו שלמרות, ואולי אף בגלל, המראות שראו בחוץ, הם שינו את השיח שלהם עם ילדיהם המתבגרים והפכו אותו לשיח מקרב שיאפשר להם להעביר לילדים מסר של אחריות, קבלת החלטות נבונה ואורח חיים בריא, כהכנה לקראת החיים בגיל ההתבגרות והבגרות, כפי שמתואר בסגנון ההורות "הכנה מראש" (Padilla-Walker & Son, 2019). נראה שההורים

הפנימו מחוויית ההתנדבות את הצורך בשיח פתוח, לא שיפוטי, ישיר ודו־כיווני עם ילדיהם המתבגרים, כפי שהם יישמו מול בני הנוער שהם פגשו בסיור. כל ההורים ציינו במפורש את הצורך שלהם להיות לא שיפוטיים מול בני הנוער שהם פגשו בלילות, כפי שלימדו אותם בהכשרות, ובמקביל חלק מההורים ציינו שגם מול ילדיהם הם שינו את הדיאלוג והפכו אותו לפתוח יותר ושיפוטי פחות. יתר על כן, נוצר מצב מעניין שבו השיח עם המתבגרים בסיורים הניע את ההורים להשתמש בחוויות שלהם מהסיורים כבסיס לשיח עם ילדיהם. מתברר שבנוסף לזליגה של התכנים מהסיורים הביתה, ישנה זליגה של פיתוח מיומנויות תקשורת מהניסיון של ההורים בדיאלוג עם המתבגרים בסיורים אל השיח מול הילדים שלהם. עם זאת, ראוי לציין שלטענת חלק קטן מההורים המתנדבים, ההתנדבות בסיירת לא שינתה את ההורות שלהם מול ילדיהם הפרטיים, ומבחינתם מדובר בשתי זירות נפרדות שאין זיקה ביניהן.

רווחים בהורות

כאמור, חלק ניכר מההורים ביטאו מודעות לשינוי שחל בהורות שלהם בעקבות התנדבות בסיירת מול ילדיהם שלהם, לכלל הפחות ביחסם לנושאים הקשורים בעבודת הסיירת (כגון התנהגויות סיכוניות), בייחוד כאשר מדובר במאפיינים דומים בין קהל היעד של ההתנדבות לבין הילדים של ההורים המתנדבים בבית. נראה שההורים התייחסו להתנדבות בסיירת כמונחים של רווח להורות שלהם, ועמדה זו העצימה את חוויית ההתנדבות, כיוון שלא רק שהם תרמו לקהילה ולבני הנוער, אלא הם אף נתרמו כהורים. מחקרים שעסקו בנושא של רווחים בהתנדבות העידו שהמתנדבים עשויים להרוויח רבות מההתנדבות, בעיקר בהיבטים של בריאות הגוף והנפש (Mateiu-Vescan et al., 2021), כישורים מקצועיים (Mustafa et al., 2020), ואף רווחים כלכליים (Wilson et al., 2020). במסגרת ההתנדבות בסיירת הורים הרווחים הם במישור המשפחתי, בקשר בין ההורים לילדיהם. אף שהזליגה בין הבית לחוץ הייתה מלווה בקושי, בכאב ובפחד אצל חלק מההורים, הרי שבסופו של דבר ההורים העידו על ההערכה הרבה שהם רוחשים לניסיון, לכלים ולמידע שהם רכשו בהכשרות לסיירת ובמפגש עם בני הנוער. ההתבוננות המתמדת על עצמם ועל ההורות שלהם מתוך חוויית ההתנדבות הייתה עבורם בסיס לשינויים והתאמות שהם ערכו בהורות שלהם מול ילדיהם בבית.

מגבלות המחקר

אף על פי שהראיונות עם ההורים המתנדבים בסיירות היו עשירים במידע בנוגע לחוויית ההתנדבות וחוויית ההורות לילדיהם המתבגרים, יש למחקר כמה מגבלות. ראשית, הראיונות עם ההורים התקיימו רק בנקודת זמן אחת, לאחר ההתנדבות. כיוון שהמחקר הסתמך על הדיווח של ההורים על אירועים שבחלקם התרחשו חודשים ואף שנים לפני הריאיון, אין במחקר זה ניסיון לבחון את השינויים שחלו בהתנדבות ובהורות מנקודת הזמן שלפני ההתנדבות ולאורך תקופת ההתנדבות. לפיכך, במחקר עתידי ראוי לבחון את תפיסת ההורות של ההורים המתנדבים בכמה נקודות זמן.

מגבלה נוספת היא שהמחקר מעיד רק על נקודת מבטם של ההורים המתנדבים ולא של בני הנוער, הן ילדי המתנדבים והן בני הנוער שהם פוגשים במהלך הסיורים. מחקר המשך יאפשר לשתי קבוצות אלו לכדוק את נקודות מבטם על ההורים כמתנדבים ועל המתנדבים כהורים.

המלצות מעשיות

ממצאי המחקר יכולים לשמש בסיס להבנה עמוקה של התהליכים האישיים והמשפחתיים שעוברים על המתנדבים בסיירות הורים, בעיקר בכל הקשור להורות למתבגרים. מנהלי סיירות ההורים ואנשי המקצוע שמכשירים את המתנדבים יכולים להשתמש בממצאים כדי להבין ולהכיר זווית נוספת של המתנדבים שלהם, וכן את התהליכים הנלווים להתנדבות בסיירת הורים, שחלקם גלויים וחלקם סמויים מן העין. על פי הממצאים, רצוי להוסיף בהכשרה ובקבוצות ההדרכה למתנדבים תכנים שיאפשרו למתנדבים להתבונן בקשר בין ההתנדבות לבית כדי לתת להם אפשרות לעבד את חווייתם האישית, ההורית והמשפחתית. החוויה ההורית שמתקיימת בזמן מילוי תפקידם כמתנדבים בסיירת יכולה לתרום להתנדבותם בסיירת ולא להפריע לה, ובנוסף היא תיתן להם הזדמנות להתפתח כהורים מיטיבים לילדיהם בבית.

מקורות

- גאבה, א', עמרם, ש' וכדורי, א' (2013). מערך סיירות ההורים במדינות המערב. האגף למדיניות ותכנון אסטרטגי במשרד לביטחון הפנים.
- גדס־אילני, א' (2020). תפיסת החוללות ההורית וסגנונות הורות, בקרב הורים למתבגרים, המתנדבים בסיירות הורים בישראל [עבודת דוקטור]. אוניברסיטת אריאל בשומרון.
- גדס־אילני, א', יורק, א' וכדורי, א' (2016). ניתוח עמדות ההורים בנושאים הקשורים להתנדבותם בסיירת. סוגיות חברתיות בישראל, 21, 57–82.
- וולכוביץ, ט' ורוזנר, ק' (2012). כשהם מסתובבים בלילות. בטחון פנים, 2, 28–29.
- כדורי, א' (2013). הערכת פעילותן של סיירות ההורים. עיר ללא אלימות – האגף למדיניות ותכנון אסטרטגי.
- עומר, ח' (2008). הסמכות החדשה במשפחה, בבית הספר ובקהילה. מודן.

- Andreychik, M. R. (2019). Feeling your joy helps me to bear feeling your pain: Examining associations between empathy for others' positive versus negative emotions and burnout. *Personality and Individual Differences, 137*, 147–156. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.08.028>
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs, 4*, 1–103. <https://doi.org/10.1037/h0030372>
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence, 11*(1), 56–95. <https://doi.org/10.1177/0272431691111004>
- Beardslee, J., Datta, S., Byrd, A., Meier, M., Prins, S., Cerda, M., & Pardini, D. (2018). An examination of parental and peer influence on substance use and criminal offending during the transition from adolescence to adulthood. *Criminal Justice and Behavior, 45*(6), 783–798. <https://doi.org/10.1177/0093854818764767>
- Bennett, T., Farrington, D., & Holloway, K. (2008). Does neighborhood watch reduce crime? *Crime Prevention Research Review, 3*, 1–39. <https://doi.org/10.1007/s11292-006-9018-5>

- Biolcati, R., Mancini, G., & Trombini, E. (2018). Proneness to boredom and risk behaviors during adolescents' free time. *Psychological Reports, 121*(2), 303–323. <https://doi.org/10.1177/0033294117724447>
- Branje, S. (2018). Development of parent–adolescent relationships: Conflict interactions as a mechanism of change. *Child Development Perspectives, 12*(3), 171–176. <https://doi.org/10.1111/cdep.12278>
- Burns, T., & Gottschalk, F. (2019). *Educating 21st century children: Emotional well-being in the digital age*. OECD Publishing.
- Chua, A. (2011). *Battle hymn of the tiger mother*. Bloomsbury.
- Cowlshaw, S. (2007). *The families of CFA volunteer firefighters: An agency staff perspective*. Melbourne Bushfire Cooperative Research Center, School of Psychological Science, La Trobe University.
- Cowlshaw, S., Evans, L., & McLennan, J. (2010). Work–family conflict and crossover in volunteer emergency service workers. *Work and Stress, 24*(4), 342–358. <https://doi.org/10.1080/02678373.2010.532947>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2012). *The landscape of qualitative research* (4th ed.). Sage.
- Elliott, J. (2005). *Using narrative in social research*. Sage.
- Garst, B., & Gagnon, R. (2015). Exploring overparenting within the context of youth development programs. *Journal of Youth Development, 10*(1), 5–18. <https://doi.org/10.5195/jyd.2015.416>
- Goudeau, S. M., & Baker, B. L. (2021). Developing effective youth-adult relationship: Perspectives of adult volunteers in physical-activity based youth development programs. *Journal of Nonprofit and Public Sector Marketing, 33*(5), 539–563. <https://doi.org/10.1080/10495142.2020.1760998>
- Lachance, J. (2019). Parental surveillance of teens in the digital era: The "ritual of confession" to the "ritual of repentance". *International Journal of Adolescence and Youth, 25*(1), 355–363. <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1651351>

- Lewton, A. R., & Nievar, M. A. (2012). Strengthening families through volunteerism: Integrating family volunteerism and family life education. *Marriage and Family Review*, 48(7), 689–710. <https://doi.org/10.1080/01494929.2012.700909>
- Lieblich, A., Tuval-Mashiach R., & Zilber, T. (1998). *Narrative research: Reading, analysis, and interpretation*. Sage.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Littlepage, L., Obergfell, E., & Zanin, G. (2003). *Family volunteering: An exploratory study of the impact on families*. Center for Urban Policy and the Environment, School of Public and Environmental Affairs, Indiana University and Purdue University Indianapolis. <https://archives.indianapolis.iu.edu/items/6bc91173-fc9f-4185-a51a-592ef91f6656>
- Locke, J., Campbell, M., & Kavanagh, D. (2012). Can a parent do too much for their child? An examination by parenting professionals of the concept of overparenting. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 22(2), 249–265. <https://doi.org/10.1017/jgc.2012.29>
- Marciano, A. (2022). Parental surveillance and parenting styles: Toward a model of familial surveillance climates. *Mobile Media and Communication*, 10, 38–56. <https://doi.org/10.1177/20501579211012436>
- Martin, G. F. (2010). *Examining the effectiveness of neighborhood watch program by measuring the perceptions of citizens who reside in a sample of Nashville neighborhood watch community* [Master's thesis]. Tennessee State University.
- Mateiu-Vescan, R., Ionescu, T., & Opre, A. (2021). Reconsidering volunteering: Individual change as a result of doing good for others. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 32, 1213–1227. <https://doi.org/10.1007/s11266-020-00247-0>
- McGoldrick, M., Carter, B., & Preto, N. G. (2016). *The expanding family life cycle: Individual, family, and social perspectives*. Pearson

- Meier, S., & Stutzer, A. (2008). Is volunteering rewarding in itself? *Economica*, 75(297), 39–59. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.2007.00597.x>
- Millie, A. (2019). Citizens in policing: The lived reality of being a police support volunteer. *Policing and Society*, 29(4), 407–419. <http://doi.org/10.1080/10439463.2018.1451529>
- Mustafa, S. M. S., Wahab, R. A., Radzi, F. A. M., & Hamzah, K. H. J. K. (2020). Participation in and benefits of volunteering activities among university students. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(14), 31–37. <https://doi.org/10.6007/IJARBSS/v10-i14/7360>
- Nichol, B., Wilson, R., Rodrigues, A., & Haighton, C. (2024). Exploring the effects of volunteering on the social, mental, and physical health and well-being of volunteers: An umbrella review. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 35, 97–128. <https://doi.org/10.1007/s11266-023-00573-z>
- Padilla-Walker, L. M., & Nelson, L. J. (2012). Black hawk down? Establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 35(5), 1177–1190. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.03.007>
- Padilla-Walker, L. M., & Son, D. (2019). Proactive parenting and moral development. In D. J. Laible, G. Carlo, & L. M. Padilla-Walker (Eds.), *The Oxford handbook of parenting and moral development* (pp. 301–318). Oxford University Press.
- Park, S., & Word, J. (2012). Serving the Mission: Organizational antecedents and social consequences of job choice motivation in the nonprofit sector. *International Review of Public Administration*, 17(3), 169–206.
- Perks, T., & Konecny, D. (2015). The Enduring influence of parent's voluntary involvement on their children's volunteering in later life. *Canadian Review of Sociology*, 52(1), 89–101. <https://doi.org/10.1111/cars.12062>

- Perron, N. C. D. (2018). The four Cs of parenting: Applying key counseling concepts for raising healthy children across countries, cultures, and families. *The Family Journal*, 26(1), 48–55. <https://doi.org/10.1177/1066480717753014>
- Rose, J., Roman, N., Mwaba, K., & Ismail, K. (2018). The relationship between parenting and internalizing behaviours of children: A systematic review. *Early Child Development and Care*, 188(10), 1468–1486. <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1269762>
- Rush, K. A., McNamee, L. G., & Garner, J. T. (2022). More than emotional coping: Cultivating resilience in human services volunteering. *Western Journal of Communication*, 88(3), 482–504. <https://doi.org/10.1080/10570314.2022.2139153>
- Santrock, J. W. (2019). *Adolescence* (17th ed.). McGraw-Hill Education.
- Scharf, M. (2014). Parenting in Israel: Together hand in hand, you are mine and I am yours. In H. Selin (Eds.), *Parenting across cultures: Childrearing, motherhood, and fatherhood in non-Western cultures* (pp. 193–206). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-7503-9_14
- Smetana J. G. (2017). Current research on parenting styles, dimensions, and beliefs. *Current Opinion in Psychology*, 15, 19–25. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.02.012>
- Sugimura, K., Crocetti, E., Hatano, K., Kaniušonytė, G., Hihara, S., & Žukauskienė, R. (2018). A cross-cultural perspective on the relationships between emotional separation, parental trust, and identity in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(4), 749–759. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0819-4>
- Torres, C., Vallejo-Huanga, D., & Ramírez Ocaña, X. (2021). Quantitative evaluation of family functions and changes in a postmodern context. *Heliyon*, 7(6), Article e07435. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07435>
- Ulferts, H. (2020). *Why parenting matters for children in the 21st century: An evidence-based framework for understanding parenting and its impact on child development* (OECD Education Working Papers No. 222). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/129a1a59-en>

Van Manen, M. (2023). *Phenomenology of practice: Meaning-giving methods in phenomenological research and writing* (2nd ed.). Routledge.

Wilson, J., Mantovan, N., & Sauer, R. M. (2020). The economic benefits of volunteering and social class. *Social Science Research*, 85, Article 102368. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2019.102368>

על המחברים

ד"ר **אורי גדס־אילני** הוא מרצה מן החוץ במחלקה לעבודה סוציאלית ובמחלקה לניהול מערכות בריאות באוניברסיטת אריאל בשומרון, וכן מנחה קבוצות הורים ומתבגרים ומלווה סיירות הורים. במחקריו הוא חוקר את סיירות הורים בישראל.

ד"ר **אהרן יורק** הוא עמית מחקר בכיר בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת אריאל בשומרון, ולשעבר מרצה בכיר ומנהל בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר־אילן. מומחה בחקר ההתנדבות ועבודה קהילתית.

ד"ר **חיה פאסיק** היא מרצה בכירה בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת אריאל בשומרון. היא מומחית בלימודי משפחה, טיפול משפחתי ומחקר איכותני.